

İDARE MERKEZİ

**ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında**

İSTANBUL BÜROSU

*İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87*

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memlekete 7,5 Dollar)

**Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir**
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara , 20 Kânunevvel , 1928

Sayı: 108

Milli Edebiyat Ceryanının İlk Mübeşşirlerinden:

Edirneli Nazmi

Divan Türkiyi Basit

«Nazmi»nin «Türkiyi basit» yani «sade ve terkipsiz türkçe» ile manzumeler yazdığını eski menbaların hiç biri zikretmez. Bu, belki onların bu külliyyatı görmemelerinden, yahut, daha kuvvetli bir ihtimal ile, görmüş olsalar bile buna ehemmiyet vermemelelerinden münbaistir. Halbuki o sırada edebiyat âlemimizde böyle bir moda mevcut olduğunu, «Mahremi»nin — on altıncı asrın ilk nısfında — yazmış olduğu «basitname» den de anlayabiliyoruz.

Sanayii edebiyenin ve aruz aksamının hepsine misaller tedarik etmek suretile o devir ulumî edebîyesine temamlile aşina olduğunu göstermek istemiş olan «Nazmi», öyle görünüyor ki «sade türkçe» ile yazmayı da bir «san'at» addetmiş ve bu hususta tabiat meydanı asla olamaz. Bergson bu hakikati çok iyi anlamış olmasaydı eski arkadaşları gibi kendisine bir dairecik çizmekte hiç tereddüt etmezdi. En kudretli metafizikçilerden biri olduğundan hiç kimsenin şüphesi olmadığı halde bunca asırlık bir an'anayi feda etmesi felsefi tekâmülünün bariz bir nişanesidir. Müfekkiremizi bir dairede hapsedmek yerine ona mümkün ve muhtemel şehralar açmak, bu günkü felsefi zevkimize uymasa bile yarımkü geniş kafalara daha makbul geleceği muhakkaktır.

MUSTAFA ŞEKİB

ta da başkalarından geri kalmamak için bu manzumeleri yazmıştır. Bu eserler kemiyet itibarile epeyce büyük bir yekûn tutuyor: bir tercibent, bir kaside, bir müstezat, dokuz murabba, iki muhammes, ikiyüz altmış dokuz gazel, elli altı beyitlik müfretler, elli beş beyitlik bir mev'ize. «Nazmi» bunları aruzun muhtelif şekillerile yazmıştır. İmkân mertebesinde sade halk lisanile, ve halk lisanına hâs tabirler, meseller, teşbihlerle yazılmak istenen bu eserlerde, «lisan» noktai nazarındanda bazı hususiyetlere tesadüf olunuyor. Meselâ: «gezerim, severim, satarım» yerine, on üçüncü ve on dördüncü asır Anadolu eserlerinde daima tesadüf edilen «gezerven, severven, saterven» şekillerine rast geliyoruz. Kezalik «oluyor, söyleyor» yerinde «oluyürür, söyleyürür» şekillerine tesadüf ediliyorki, bu siganın nasıl teşekkül ettiğini göstermek itibarile çok manidardır. Biz «Nazmi»deki bu hususi yete büyük «bâki»nin bazı mensur eserlerinde de rast geldik. Muzariin müfret mütekelliminde iki mühtelif şekle de tesadüf ediliyor: «virmem = virmen; sanurum = sanurun».

Mamafî ikinci şeklin daha şayi olduğu güriyor ki, bütün onaltıncı asır eserlerinde de ekseriyetle böyledir. Sonra, meselâ «süriyere» yerine «süriyü», «olmadan» yerine «olmadın» şekilleri mevcuttur ki, gerek daha eski asırlara

ait lisanî mahsullerimizde, gerek on altıncı asır eserlerinde daima göze çarpar. «kolunsuz», «sevdi-ginsiz» gibi bugün kullanılmıyan şekillerde mevcuttur. «iken, ikende, çak, bile, bilence», hatta bir yerde «gibi» yerine «biki» istimal olunmuştur. Eserin temamiyle lisanî bir tahlilini yapmak mevzuumuzdan hariç olduğundan bu hususta daha fazla tafsilâta girişmek istemiyoruz. İhtiva ettiği «lügatler» itibarile, bu manzumelerde, on üçüncü ve on dördüncü asırlar mahsulatı edebîyesinde daima tesadüf edilen eski türkçe kelimelerede sık sık tesadüf edildiğini söyleyelim.

Türkçe kelimeler cinasa pek müsait olduğundan «Nazmi» bilhassa kafiyelerde bu san'ata çok defa müracaat etmiştir. Mevzu itibariyle kâh ahlâkî, kâh aşıkane ve rindane mahiyette olan bu şiirlerde, aynı mefhumların — birbirinden pek az farklı şekiller altında, hatta bazen aynen — tekerrür ettiğini görüyoruz. Buna ragmen, ara sıra o devir hayatından alınmış şeylere de tesadüf ediliyor. Meselâ bir manzumesinde «bayramda fişek atmak adetin» mevcudiyetini söylüyor. Diğer bir manzumede — «Mesihi» den «Belğ» e kadar, esnaf güzelleri hakkında «şehrengiz» ler yahut hususî musmumetler yazan şairler gibi — esnaf güzellerinden bahsediyor. Diğer bir gazelinde, bilmünasebe, «çinkâne köyünün beylige has yazılamayacağını»

anlatıyor. Diğer bazı manzumelerde serhadlerdeki «rumeli güzellerini» ve onların kıyafetlerini tasvir ediyor: onlar başlarına altun telile turna teli takınırlarmış; «kul oğulları» da «altun üsküf» giyerlermiş. Bütün bu tasvirler «Hayreti» gibi Rumeli şairlerinin tasvirlerine tamamiyle tetabuk etmektedir. Gene diğer bir manzumede şairin sevgilisine «kaplan derisi takye» yi münasip gördüğünü anlıyoruz ki bu da o devirde adetti: tıpkı «leventlerin yelken bezinden takye giymeleri» gibi.

Gene bu manzumelerin birinde «Aseslerin gizli şarap içenleri tuttuğundan bahsetmesi» bunun, şarabın memnuiyeti zamanlarından birinde yazdığını anlatmaktadır. «Tatar»ı «yağmacı», «Türk»ü de bazen — eski Acem şairlerinde olduğu gibi — «merhametsiz, zalim», bazen «köylü, kahasaba» manasına istimal etmesi, o zamanın telekkilerine göre, pek tabii görülmelidir. Zeman beylerinin merhametsiz ve gaddar olduğunu, zengin birini bulunca onu muhtelif surette yolup para aldıklarını, müslimanolardan ziyade Ermeni ve Yahudilerle dost olduklarını, «sarı yüzlü papazlara» ragbet ettiklerini söylemek suretiyle zamanından şikâyet eden, kadıların adaletsizliğinden, Şariat ahkâmına riayet olunmadığından bahseyleyen «Nazmi», Beylerin karşısında el bağlamamak, kölelik etmemek için, eliyle ot yolmak suretiyle yani en müşkül şerait dahilinde bile, müstakil çalışup kazanmak lüzumunu tavsiye eder. Rumeli «uç» larının yani serhatlerin güzelliğinden, orada yaşayan güzellerin başlarına sor-guç taktıklarından bahseden şair, göz yaşlarını «Tuna» ya, «Sava» ya, ve Anadolu seyahatlerinde görmüş olduğu «Aras» a benzetir. Acı şarap yerine «Mü-

selles» in tatlılığından bahseder; «Nasuh, Ferruh, Ahmet, Yusuf» redifli dört aşıkane manzumesini ilham etmiş olan bu dört gencin, Rumelinin esnaf güzellerinden veya kul oğullarından olması pek muhtemeldir. Sevdiği güzellerin lalalarını, kâh Arnavut, kâh Moskof olarak gösteren «Nazmi» onlar hakkında hakaretimiz bir tabir olmak üzere «ekseriya «ahıryan» kelimesini kullanır, her vakit «engel» diye bahsettiği rakipleri hakkında da bu hakaretimiz sıfatı kullandığını daima görüyoruz. «Hayreti» gibi Rumeli şairlerinde de tesadüf ettiğimiz bu kelimenin mahiyyetini, kal-kandelenli şair «Fakiri» meşhur «Risalei tarifat» ında anlatmaktadır. «Nazmi» nin kullandığı mecazlarda o devir askerî hayatının tesirleri de göze çarpıyorki, bu kuvvetli tesiri, o asrın bütün şairlerinde, bilhassa orduya mensup olan şairlerde daha kuvvetle görmek mümkündür.

Eskiden «halk şairi» manasına gelen «Ozan» kelimesini — tıpkı şair «Sabit» gibi — «geveze, herzevekil» manasında kullanan Edirneli «Nazmi» nin «sade türkçe» ile yazdığı murabbaların hepsi, dördüncü mısraların daima teker-rüründen anlaşıldığı vechile,

bestelenüp okunmak maksadile tertip edilmiştir zannındeyim.

15-16 nci asırlarda bu cins murabbaların pek ziyade taammün ettiğini, bir çok şairlerin murabbaalar yazmakla iştihar ettiklerini, hatta «türkü bestelemek» manasında «murba bağlamak» tabirinin o asır edebi metinlerinde daima kullanıldığını görüyoruz. Bilhassa «gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül» nakaratlı murabba, on beşinci asrın büyük üstadı «Bursah Ahmet paşa» da dahil olmak üzere, bir çok şairler tarafından yazılmış olan — hemen aynı nakaratlı — meşhur murabbaların bir naziresinden başka bir şey değildir. Mamafî, elimizdeki menbaların ifadesine göre «Nazmi» nin bu murabbalarlada bir şöhret kazanmadığını anlıyoruz. «Sade türkçe» divanının lisan ve tarih noktai nazarından haiz olduğu ehemmiyete rağmen, «san'at» itibarıyla hiç bir zaman «alel-ade» nin fevkine çıkamayan edirneli «Nazmi», yalnız bu hizmeti itibarile «millî edebiyat» tarihimizde bir mevki işgal etmeğe liyakat kazanmış oluyor.

PROF. DR.

KÖPRÜLÜ ZADE M. FUAT

Gel!!

Yüzün bir sebepsiz korkuyla uçuk,
O gün baş ucuma karalarla gel.

Arkanda çepçevre, kızıl bir ufuk,
Tepende simsiyah kargalarla gel.

Elinden, düşerken dal gibi ümit,
Ne bir hasret dinle, ne bir ah işit.

Bir yaprak ol esen rûgârlarla git,
Kırık bir tekne ol dalgalarla gel..

NECİP FAZIL